

Nederland Vertaalt 2026

Juryrapport Duits

Dit jaar koos de jury voor een gedicht van de dichter Georg Heym (1887 – 1912). Zijn expressionistische werk werd al tijdens zijn korte leven beroemd en vond ook in de jaren na de Eerste Wereldoorlog weerklank, toen lezers aan Heym zelfs helderziendheid toeschreven vanwege de manier waarop hij de oorlog in zijn gedichten leek te hebben voorspeld.

In het beeldende gedicht *Fröhlichkeit* beschrijft Heym een vrolijker schouwspel. Een duizend man tellend publiek verlustigt zich aan ruisende en suizende mallemolens waarin de houten dieren tot leven lijken te komen: we zien kamelen, rossen, starre zwanen en ‘Elefanzen’. Dat laatste woord vormt meteen een vertaalprobleem: het lijkt een kofferwoord uit ‘Elefant’ en ‘Eleganz’. Dit mysterieuze dier horen we zelfs ‘in de holle buik knorren als een zwijn’. Terwijl de beestenbende op de mallemolens voortdraait, verheft zich in het hemellicht naast de kermis een groep metselaren, die als ‘ein feuriger Verein’ bovenop de bouwsteigers heen en weer lopen en met hun troffels de maat slaan.

Niet alleen de beeldende kracht van het gedicht, maar ook de vorm stelt de vertaler op de proef: het is geschreven in een elegant, maar weinig buigzaam vijfvoetig metrum met omarmend rijm, waarbij sommige rijmwoorden de vertaalslag van Duits naar Nederlands makkelijk lijken te overleven (‘Karusselle ... schnelle’ en ‘Nachmittagen ... Behagen’), maar andere, zoals het hierboven reeds genoemde ‘Elefanzen’ dat in de brontekst rijmt op ‘tanzen’, voor meer uitdaging zorgen. Alsof deze formele hindernissen niet genoeg waren, hechtte de jury ook waarde aan de leesbaarheid van de vertaling als op zichzelf staand Nederlands gedicht dat ook zonder de brontekst tot de verbeelding spreekt.

Paul Jansen kwam met inventieve oplossingen voor de dag en deed recht aan het beeldend vermogen van Heyms dichtwerk: versregels als ‘hoe twee aan twee de paardenstaarten zwaaien’ laten zijn vertaling, net als de brontekst, klinken als een heuse kermismelodie. De dansende *Elefanz* en diens brommende buik kwamen de vertaalslag naar het Nederlands niet helemaal ongehavend door: de ietwat gezochte oplossing ‘en ook de zwanen en de olifant / die speels een poot optilt, heel elegant’ verradt de moeilijkheidsgraad van de opgave. Met name de derde strofe vond de jury zeer geslaagd: ‘En even verderop zijn metselaars / als mieren aan het werk, geweldenaars / die samen vurig op de stenen slaan, / met troffels geven zij het ritme aan’.

Margriet Notenboom toonde de durf haar schwingvolle vertaling heel anders te beginnen, namelijk met losse woorden: ‘Gejuich, gejoel, de mallemolens zwieren’, waardoor de eerste regel heel natuurlijk kwam te rijmen op de ‘kermisdieren’ in regel vier. De jury had moeite met de achtste regel, waarin de olifanten uit regel vijf rijmde op ‘danse comediante’, wat als Franse woordgroep in een verder geheel Nederlandstalig gedicht aardeed als een Fremdkörper. De vertaling voldeed niet helemaal aan de formele eisen van het origineel: zo bevatte de tiende regel één versvoet te veel. Niettemin was de jury onder de indruk van vondsten als ‘hun schitter dwingt ’t zonlicht zich te voegen’ en het beeld van de metselaars die de maat slaan ‘als met één hand’.

Hendrikje de Koning, tenslotte, leverde een in formeel opzicht vlekkeloze vertaling in met heel natuurlijk lopend rijm: de woorden ‘carrousel – snel’ en ‘plezier – vertier’ zorgden in combinatie met de soepele woordkeus voor een trefzekere eerste strofe. De woordspeling in het kofferwoord ‘Elefanzen’ werd compensatorisch vertaald door de dubbele betekenis van het woord ‘kermisklanten’ aan het eind van strofe twee. De vertaling leverde aan het eind nog wat klankspektakel op: met de alliteratie van ‘een vurig vakverbond’ en de assonantie in ‘met troffels roffelend’ voorzag De Koning haar vertaling, die bijna leest als een oorspronkelijk Nederlands gedicht, van een krachtig slot.

De jury is dan ook van oordeel dat de prijs voor Nederland Vertaalt 2026 in de categorie Duits toekomt aan **Hendrikje de Koning**.

Herzlichen Glückwunsch!

De jury:

Maarten Asscher (voorzitter)

David Omar Cohen

Christiane Kuby